

Archeologisch vooronderzoek Terenburgseweg (Proven)

Colofon

Ruben Willaert bvba

Auteur: D. Demey

Foto's en tekeningen: Ruben Willaert bvba

In opdracht van: VMSW

D/2012/12.814/4

© Ruben Willaert bvba, Sijsele, 2012

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

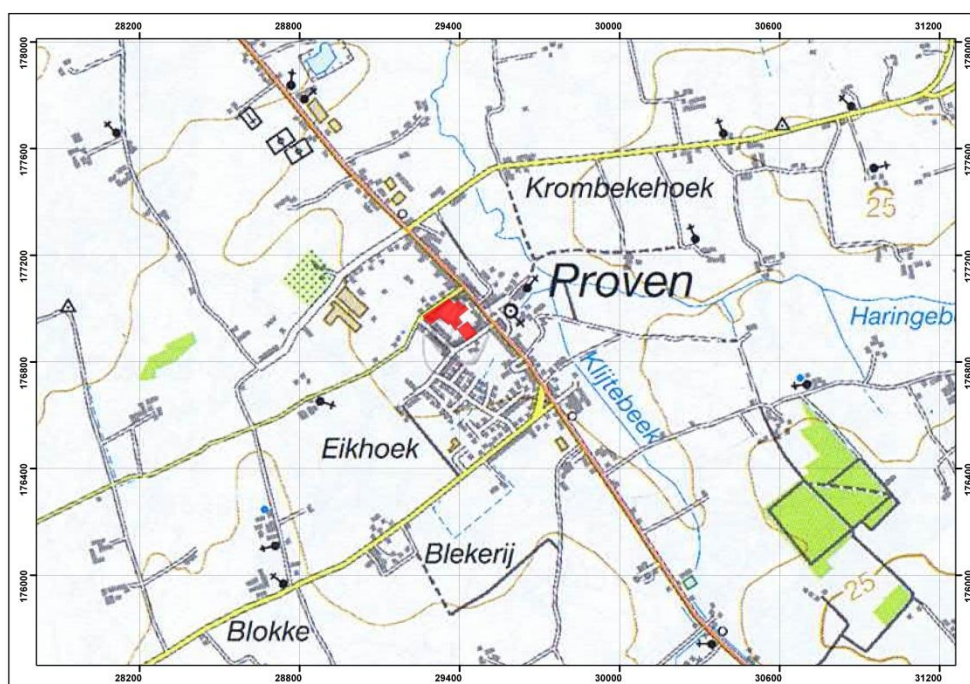
Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

DEEL 1. INLEIDING

1.1 KADER

De Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen (VMSW) plant de inrichting van een nieuwe verkaveling op terreinen van de west-vlaamse intercommunale (wvi) langs de Terenburgseweg te Proven (gem. Poperinge). De inrichting voorziet in de aanleg van 22 nieuwe woningen en nuts- en wegeninfrastructuur ten behoeve van de nieuwe verkaveling. Omdat de nieuwbouw eventueel aanwezig archeologisch erfgoed in de ondergrond van de planlocatie zou aantasten, is door het agentschap Onroerend Erfgoed (OE) van de Vlaamse Overheid (voormalig agentschap Ruimte en Erfgoed) aanbevolen om op deze locatie een archeologische terreininventarisatie door middel van proefsleuven uit te voeren.

De terreininventarisatie is uitgevoerd door het archeologisch projectbureau Ruben Willaert bvba in opdracht van de VMSW. Het terreinwerk is uitgevoerd van 13 tot 15 februari 2012. Uitwerking en rapportage van de onderzoeksresultaten zijn uitgevoerd tussen 15 februari en 2 maart 2012.

Figuur 1 Planlocatie van de nieuwe verkaveling (rood)

1.2 ONDERZOEKSOPZET EN UITGANGSPUNTEN

Doel van onderhavig onderzoek was het vlakdekkend archeologisch inventariseren van de projectlocatie met een oppervlakte van circa 1,3 ha. Uitgangspunten voor het onderzoek vormden de bijzondere voorschriften opgenomen in de vergunning voor uitvoering van een archeologische terreininventarisatie 2012/036 (31 januari/12-36413).

Het veldwerk en de uitwerking van de onderzoeksresultaten zijn uitgevoerd door D. Demey (archeoloog en projectverantwoordelijke) en A. De Roek (archeoloog). Het onderzoek is wetenschappelijk begeleid door J. Decorte (Archeo7).

De terreininventarisatie is uitgevoerd in samenwerking met landmeter-expert G. Barbier (AR-TO, Brugge). Het kraanwerk is uitgevoerd door dhr. H. Delanghe (NV Debrabandere, Veurne).

1.3 Ruimtelijke situering

1.3.1 Algemeen

De planlocatie ligt in West-Vlaanderen, op het grondgebied van de gemeente Poperinge. Het ruim 1,3 ha groot terrein sluit aan bij dorpskern van Proven (westkant). De planlocatie situeert zich tussen de Terenburgseweg, De Blokweg en de Baron Mazemanlaan. De planlocatie heeft als kadastrale omschrijving: Poperinge, 6^e afdeling, sectie B, percelen 227l, 239r, 241k, 247b2, 247f3, 247h4 en 243b3.

Bij aanvang van het terreinwerk waren grote delen van de projectlocatie in gebruik als weiland en obstakelvrij.

Centrale percelen 247h4, 227l en 247f3 waren niet vrij van obstakels. Delen bleken nog verhard of ingenomen door laagstammige fruitbomen. Een betonconstructie en houtconstructie waren niet ontmanteld.

Figuur 2 Obstakels centraal op de planlocatie: verhard tennisplein, houtbouw en fruitbomen

1.3.2 Aardkundige situering

De gemeente Poperinge is gelegen in de Westhoek, in Zandlemig Vlaanderen. De Quartairgeologische kaart van Vlaanderen schaal 1:20.000 situeert ter hoogte van de projectlocatie een dikke afzetting eolische zandleem uit het Weichseliaan (profiel 1, code *ELPw*).¹ De Bodemkaart van Vlaanderen, schaal 1:20.000 beschrijft ter hoogte van de projectlocatie vochtige tot natte zandleem met textuur B horizont potentieel op klei-zandsubstraat (code Ldc en (w)Lhc).²

1.4 Archeologische verwachting

De nieuwe verkaveling wordt voorzien in een gebied waarvoor een onbekende archeologische verwachting is vooropgesteld (cf. bijzondere voorschriften opgenomen in de vergunning 2012/O36). De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) beschrijft ter hoogte van de planlocatie geen bekende archeologische vindplaatsen.

Op basis van een cartografische verkenning uitgevoerd door J. Decorte is vooropgesteld dat op de projectlocatie archeologische resten van post-middeleeuwse landelijke bewoning kunnen voorkomen.

Op basis van gesprekken met omwonenden en voormalig grondgebruikers bij aanvang van het terreinwerk gold een zekere verwachting ten aanzien van resten uit de Eerste Wereldoorlog. Op (delen) van de planlocatie zouden tussen 1914-1918 munitiedepots zijn aangelegd.

---

¹ <http://Geo-Vlaanderen.GisVlaanderen.be>; Bogemans, 2005.

² [http:// Geo-Vlaanderen.GisVlaanderen.be/-Geo-Vlaanderen/Bodemkaart](http://Geo-Vlaanderen.GisVlaanderen.be/-Geo-Vlaanderen/Bodemkaart)

DEEL 2 METHODE

2.1 ALGEMEEN

De planlocatie is geïnventariseerd door middel van proefsleuven. De archeologische opgraving is uitgevoerd conform de bijzondere voorschriften opgenomen in de vergunning voor een archeologische opgraving 2012/036. Afwijkingen vormden onderwerp van overleg met de wetenschappelijke begeleider, ter vervanging van de erfgoedconsulent. Overleg met de wetenschappelijke begeleiding vond plaats na opmaak van het plan van aanpak op 26 januari en 2 februari en tijdens het terreinwerk op 14 februari. Onderwerpen van overleg vormden algemene aanpak, interpretatie en inzet van kijkvensters:

- Er is afgezien van proefsleuven op de centrale percelen 247h4, 227l en 247f3. Het gecombineerd oppervlak van 0,11 ha bleek niet vrij van obstakels. Bovendien ontbraken betekenisvolle archeologische resten in omgevende proefsleuven en zouden eventueel aanwezige archeologische resten meest waarschijnlijk slecht geconserveerd zijn t.g.v. boomgaard en verhardingen.
- Er is afgezien van de inzet van kijkvensters omdat op de projectlocatie geen betekenisvolle archeologische resten in de proefsleuven zijn gelokaliseerd.

In totaal zijn negen proefsleuven aangelegd. De proefsleuven hebben een gecombineerd oppervlak van 1205,1 m², oftewel een dekking van 10% van het plangebied minus de centrale, niet toegankelijke percelen.

2.2 AANLEG EN DOCUMENTATIE VAN DE PROEFSLEUVEN

Het graafwerk is uitgevoerd met een 34 ton rupskraan met gladde bak. Tijdens de opgravingen is één sporenvlak machinaal aangelegd. De ontgravingsdiepte varieert wat en is steeds gekozen in functie van de leesbaarheid van de archeologische sporen. Het plan van aanpak voorzag in de aanleg van continue proefsleuven evenwijdig met de Terenburgseweg en Blokweg. Er is uitgegaan van een afstand van 15m tussen de sleuven. De opgravingsvlakken zijn digitaal geregistreerd op het terrein door een landmeter-topograaf.

Tijdens de terreininventarisatie is de profielopbouw van het onderzoeksterrein bestudeerd door middel van 9 profielsecties. Deze bevonden zich in de wanden van proefsleuven, waarbij telkens ongeveer 2 m werd schoongemaakt en gefotografeerd en beschreven. Indien nodig zijn de secties doorgezet tot 60 cm beneden het opgravingsvlak. De profielsecties zijn zo gekozen, dat ze een maximaal aantal raaien van profielsecties vormen dwars over het onderzoeksterrein, en ook representatief zijn voor de vastgestelde verschillen in bodemopbouw. Alle sporen zijn beschreven op gestandaardiseerde sleufformulieren.

Er is gekozen voor een minimale spoorbewerking. De waarnemingen in vlak volstonden immers voor een globale vindplaatstypering. Ook het vondstmateriaal dat is verzameld bij de aanleg van de sleuven leverde een werkbare datering van de waargenomen archeologische fenomenen.

Bij het aanleggen van de sleuven en profielen zijn vondsten met de hand verzameld, hetzij per spoor. Bij het ontbreken van geassocieerde archeologische sporen zijn aanlegvondsten manueel ingemeten.

Met betrekking tot het verzamelen van keramiek (excl. sub-recent), steen, glas en vondsten met een metalen component en bouwresten is niet gestreefd naar volledigheid maar naar representativiteit en datering van waargenomen bodemsporen.

Met betrekking tot de metaaldetectie dient opgemerkt dat deze beperkt bleef het controleren van de opgravingsvlakken en het stort. Reden hiertoe was het ontbreken van een zgn. 'tussenvlakken' net boven de opgravingsvlakken en omdat permanent begeleiden van de afgraving de kraan te veel zou ophouden.

2.3 Uitwerking en databeheer

Tijdens de basisuitwerking zijn de opgravingsdata geadministreerd en gedigitaliseerd, het vondstmateriaal geteld en verwerkt en is over het terreinwerk en de uitwerking gerapporteerd.

De vondsten zijn tijdens de basisverwerking bewaard in het depot van Ruben Willaert bvba. Alle archeologische vondsten en data die tijdens de opgraving zijn verzameld en aangelegd, zijn eigendom van de grondeigenaar. Conform de overeenkomst tot het uitvoeren van de archeologische prospectie tussen Ruben Willaert bvba en wvi zullen de vondsten en het opgravingsarchief na afronding van het onderzoek ondergebracht worden in het VIOE archief in Zarren of bij de intergemeentelijke archeologische dienst Archeo7.

DEEL 3 RESULTATEN

3.1 PROFIELOPBOUW EN BODEMS

De ondergrond van de planlocatie kent een homogene opbouw. Het profiel gegraven in sleuf 5 is representatief voor de profielopbouw van de gehele planlocatie. Onder een maximaal 30 cm dikke laag teelaarde bevindt zich homogene grijs bruine zandleem met gley. De beperkte diepte en onscherpe ondergrens van de teelaarde is indicatief voor extensieve bewerking en karakteristiek onder weilanden. In de NO einden van proefsleuven 1 t.e.m. 4 is diepe (sub)recente omwoeling van de ondergrond vastgesteld.

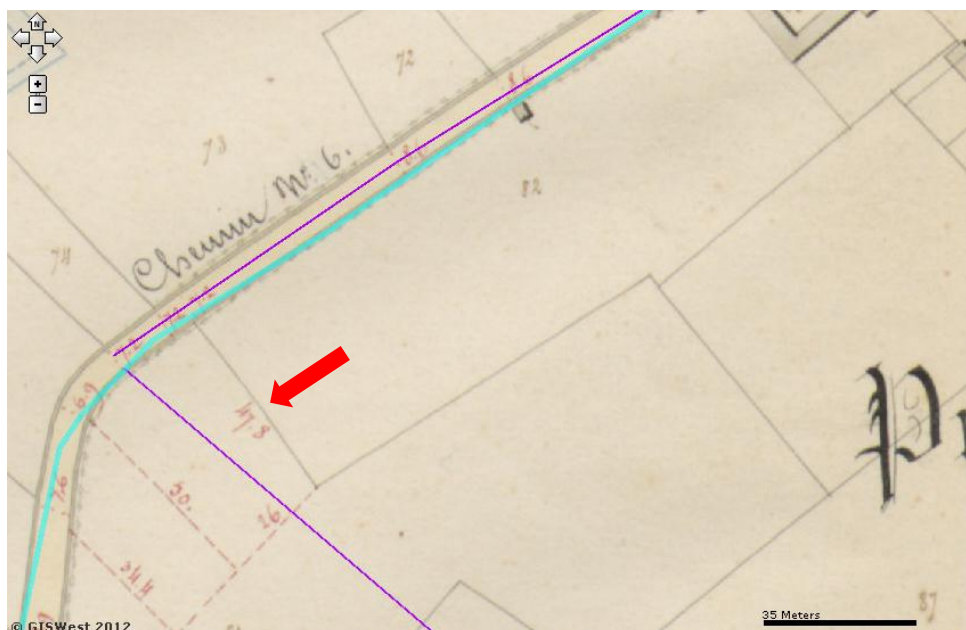
Figuur 3 Representatieve profielen (sleuven 5 en 1)

3.2 ARCHEOLOGISCHE WAARNEMINGEN

Op de projectlocatie situeert het archeologisch leesbaar niveau zich direct onder de teelaarde. Dit is gemiddeld op 30 cm –Mv.

Bij de terreininventarisatie zijn 8 archeologisch relevante bodemsporen geregistreerd. Vertegenwoordigde categorieën zijn grachten, greppels en kuilen. Voor een beschrijvend overzicht van de sporen en vondsten wordt verwezen naar onderstaande tabellen. Hier wordt een eerste datering voorgesteld op basis van geassocieerde vondsten en eventueel verfijnd na overweging van vastgestelde fysieke relaties zoals stratigrafie en ruimtelijke samenhang. Voor een kaartbeeld wordt verwezen naar bijlage 1.

Sporen 1-1, 2-1 en 3-1 zijn geïnterpreteerd als onderdelen van eenzelfde gracht. Meest waarschijnlijk betreft het de perceelscheiding die is afgebeeld in de Atlas der Buurtwegen (1841). De gracht moet (deels) zijn gedempt na 1914-1918, getuige de vondst van een rumkruid in de grachtvulling. Enkele ruitersporen uit grachtvulling refereren mogelijk ook naar de Eerste Wereldoorlog (item 2-1.0).

Figuur 4 Detailkaart 1841 met aanduiding van gracht 1-1/2-1/3-1.³

Bij de terreininventarisatie zijn nauwelijks resten gevonden die getuigen van het door omwonenden vermoede munitiedepot. Enige gerecupereerde *militaria* naast genoemde kruik zijn twee veldflessen (één in kuil 2-2 en één los in sleuf 3), een omhulsel in textiel met daarin een achttal kogels op clip (gevonden in de opvulling van een subrecente drainagegracht) en een lege huls van een klein kaliber artilleriegranaat (gevonden in de teelaarde, bij aanleg van sleuf 5).

Figuur 5 Aanlegvondst in sleuf 5.

Archeologisch relevante bodemsporen die niet duidelijk gekoppeld kunnen aan het oorlogsgebeuren, zijn op grond van geassocieerde keramische bouwresten algemeen te dateren in de post-middeleeuwse perioden (2-5 en 6-1). In greppel 4-1 zijn uitsluitend dierlijk botresten gevonden. De vuile, heterogene spoorvulling verraadt in dit geval de post-middeleeuwse tot (sub)recente ouderdom.

³ www.giswest.be

SPOORBESCHRIJVING, DATERING EN FASERING								
Spoor	Type	vondsten	fysieke relatie	antropogene inclusies	D/L/B	Textuur	Kleur	Kleur
1-1	gracht	WOI			1,8m	zandige leem	heterogeen	donker bruin
1-2	kuil				1,7m	zandige leem	heterogeen	bruin
2-1	gracht?	WOI		me	3,14m	zandige leem	heterogeen	donker bruin
2-2	kuil	WOI		me	1,35m	zandige leem	heterogeen	donker bruin
2-3	vervalt recent				nvt			
2-5	kuil			BR	6,79m	Zs3	heterogeen	grijs
2-6	vervalt recent			bo, aw	1,33m	zandige leem	heterogeen	grijs
3-1	gracht?	WOI		aw	3,31m	zandige leem	heterogeen	donker bruin
3-2	kuil				1,07m	zandige leem	heterogeen	zwart
3-3	vervalt recent				nvt	zandige leem	heterogeen	zwartbruin
3-5	vervalt recent			mu	nvt			
4-1	greppel			bo	1,3m	zandige leem	heterogeen	grijs bruin
6-1	greppel			BR	1,2m	zandige leem	heterogeen	donker bruin
7-1	vervalt recent				nvt	zandige leem	heterogeen	donker bruin
				- weinig				
				+ veel				
				hk houtskoolspikkels				
				HK houtskoolbrokken				
				aw aardewerkscherven				
				me metalen voorwerp				
				si silex voorwerp				
				ns natuursteen overig				
				vb verbrand bot				
				bo botresten				
				br fragmenten bouwrest				
				BR brokken bouwrest				
				MU munitie niet gedetonneerd				
				mu munitie rest				
				gl glas of email				
				ko kolenslik				
				pr prikeldraad				
				D grootste diameter in cm				
				L langste zijde in cm				
				B breedte enkel bij greppels				

ITEM	n	GR	RO	VAR	opm.	Datering
2-0	3		1			PME
				2	steengoed	PME
2-6.0	1		1			PME
3-1.0	29			29	fragmenten van één rumkruik	WOI
4-0	4	1	3			PME
6-0	2		2			PME
7-0	2		2			PME
8-0	3	1	2			PME
	44	2	11	31		

Item	n	detail
2-1.0	2	ruiterspoor
2-2.0	1	veldfles
3-0	1	veldfles
3-5.0	8	kogels op 2 clips in tas
	12	

DEEL 4 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

De VMSW plant de aanleg van een nieuwe verkaveling bij Proven. Het archeologisch projectbureau Ruben Willaert bvba heeft van 13 tot en met 15 februari 2012 de 1,3 hectare grote planlocatie archeologisch geïnventariseerd door middel van proefsleuven. Doelstelling van het onderzoek was na te gaan of er op de planlocatie archeologische vindplaatsen aanwezig zijn die aangetast of vernield kunnen worden naar aanleiding van de geplande nieuwbouw.

Bij de terreininventarisatie zijn maar een beperkt aantal archeologisch relevante bodemsporen waargenomen. In alle gevallen gaat het om een iele spreiding van sporen en resten uit de Eerste Wereldoorlog of oudere post-middeleeuwse perioden. De bodemsporen en overige resten getuigen van landgebruik in vermelde perioden. Van eventuele post-middeleeuwse landelijke bewoning of het gebruik van onderzochte percelen als munitiedepot tussen 1914-1918 zijn geen structurele getuigen geregistreerd.

Op grond van aard en spreiding van de geïnventariseerde archeologische data lijkt aanvullend archeologisch onderzoek op planlocatie weinig zinvol.

Literatuur

Bogemans F. 1996: *Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart. Kaartblad 23 Mechelen*, Brussel.